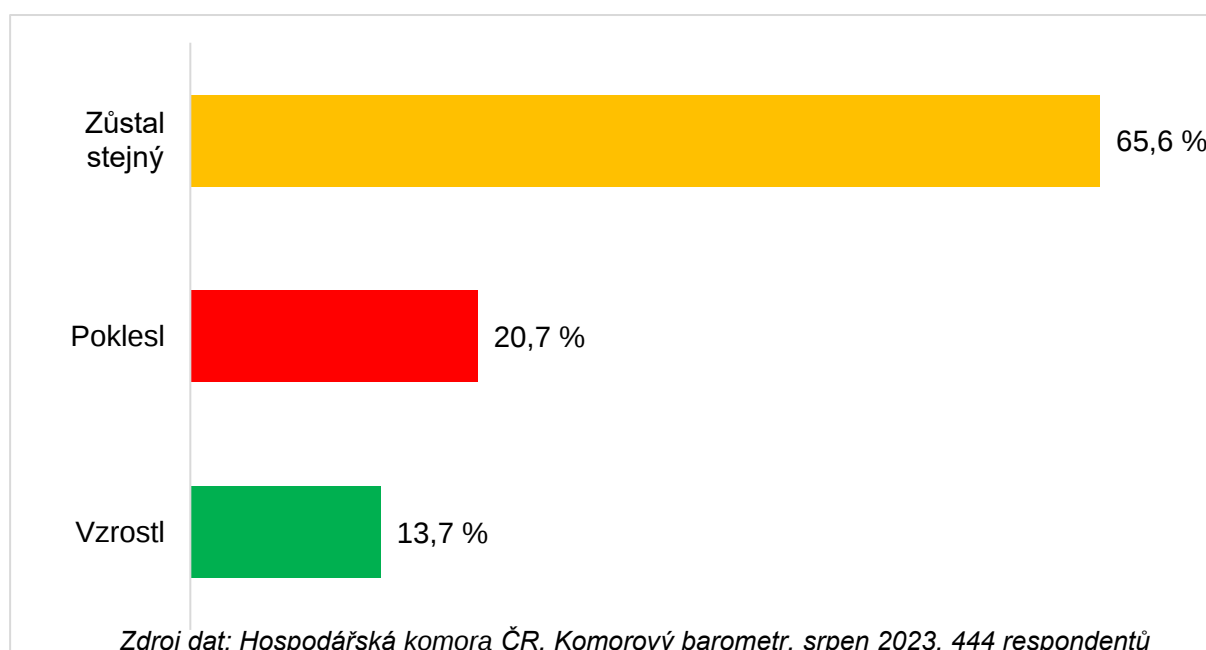

Komorový barometr: počty zaměstnanců a mzdy

Hospodářská komora ČR (dále jen HK ČR) vedla v období od 16. 8. 2023 do 4. 9. 2023 pravidelné šetření s názvem Komorový barometr. Cílem šetření bylo získat od členů HK ČR informace o jejich aktuální ekonomické situaci a očekáváních pro nejbližší období. Celkem na anketu odpovědělo 444 respondentů, mezi kterými jsou zástupci mikro, malých, středních, ale i velkých firem působících v různých odvětvích ekonomiky napříč všemi kraji České republiky.

Graf č. 1 Celkový počet zaměstnanců v prvním pololetí roku 2023

Český trh práce dlouhodobě vykazuje nízké hodnoty nezaměstnanosti. Dle dat Eurostatu byla česká nezaměstnanost v srpnu dokonce nejnižší z celé EU (2,5 % dle metodiky Eurostatu). Ačkoliv se to na první pohled může jevit jako pozitivní skutečnost svědčící o dobré kondici národního hospodářství, je to spíše důsledkem dlouhotrvajícího nedostatku pracovní síly limitujícího další růst firem, a tím i růst celé ekonomiky. Do trhu práce se ve větší míře nepromítlo ani zpomalení české ekonomiky související s ruskou agresí na Ukrajině a následnou energetickou krizí. V souladu s daty z trhu práce jsou také výsledky našeho šetření „Komorový barometr“, v rámci kterého se členských firem dotazujeme mimo jiné na vývoj počtu jejich zaměstnanců v prvním pololetí roku 2023 ve srovnání s pololetím předchozím. U bez mála dvou třetin firem zůstal počet zaměstnanců stejný. Vzhledem k tomu, že trh práce zůstává napjatý dlouhodobě, firmy neočekávají v blízké budoucnosti zásadní zlepšení. Z toho důvodu mohou preferovat udržování vyšších počtů zaměstnanců na úkor ekonomické efektivity, jelikož očekávají, že nabírání nových zaměstnanců v době, kdy ekonomika začne růst, by pro ně mohlo být problematické a příliš nákladné. Ke snížení

personálních kapacit došlo u 20,7 % zaměstnavatelů a 13,7 % firem nabíralo nové zaměstnance.

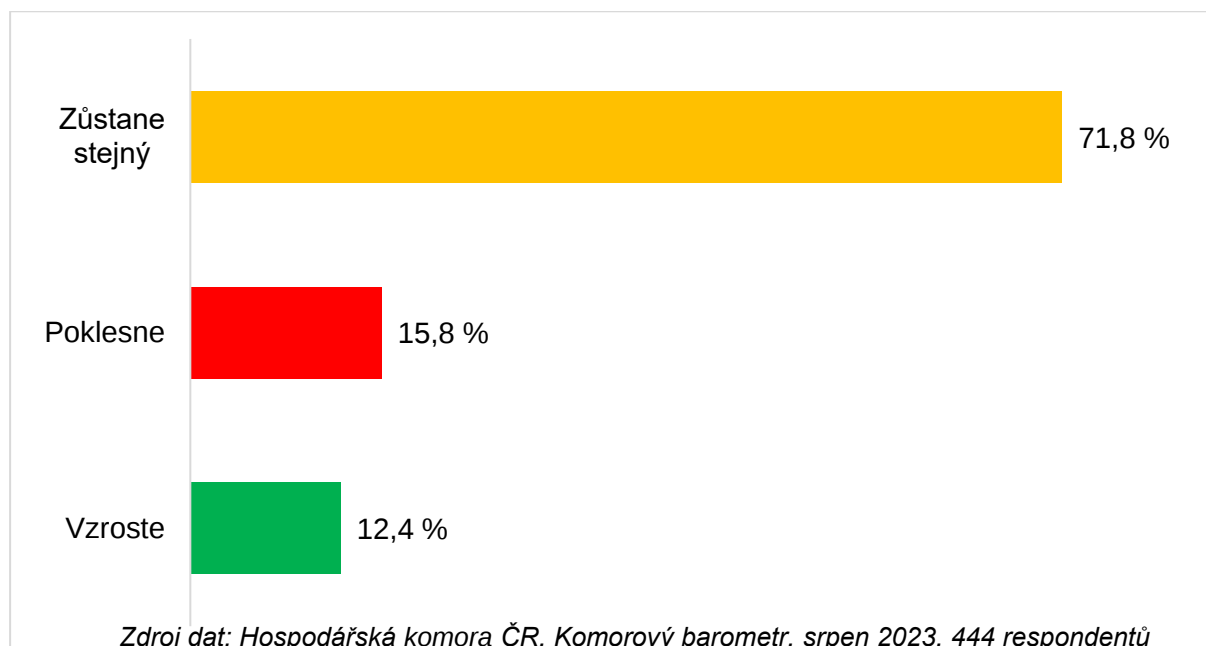
Nejvíce docházelo k propouštění ve středních firmách (31,1 % z nich) a velkých firmách (29,4 %). Firmy větších velikostí mohou být aktivnější v přístupu k optimalizaci svých nákladů v situacích, kdy dochází k ochlazení ekonomiky. Mzdy u středních a velkých firem představují z důvodu většího počtu zaměstnanců významnější nákladovou položku, a je proto logické, že při hledání úspor sahají také k propouštění některých z pracovníků. Zároveň je však mezi středními firmami (18,9 % z nich) a velkými firmami (17,6 % z nich) oproti menším podnikům zastoupeno více těch, které počty zaměstnanců zvyšovaly. Energetická krize totiž zasáhla ekonomiku nerovnoměrně a je zde úzký okruh odvětví, která navzdory (nebo i díky) nepříznivé situaci dokázala růst a pozitivně přispívat k výkonnosti ekonomiky. Častější přijímání nových pracovníků ve středních a velkých firmách může být způsobeno tím, že firmy těchto velikostí častěji působí v takových odvětvích, případně také tím, že díky rozsahu svého podnikání mohou na napjatém trhu práce kromě samotné výše mzdy lépe konkurovat poskytováním různých forem zaměstnaneckých benefitů. Roli v přijímání nových zaměstnanců mohlo hrát také to, že kvůli zvládnutí náročné situace měnily firmy zaměření svého podnikání. Mohly se přesouvat do nových odvětví nebo rozšiřovat portfolio svých služeb a výrobků. Tyto změny pak vytvářejí potřebu dodatečné pracovní síly.

Počty zaměstnanců byly nejstabilnější u mikro firem. Žádnou změnu v personálních kapacitách nahlásilo 83,6 % z nich. Podstatná část mikro firem je však pravděpodobně tvořena osobami samostatně výdělečně činnými, které žádné zaměstnance nemají. Mezi malými firmami možnost stability počtu zaměstnanců volilo 66,1 % firem. Jak bylo řečeno mikro a malé firmy mohou na trhu práce větším firmám konkurovat pouze omezeně, a proto pokud jim to jejich finanční situace dovolí, je možné, že preference stability v počtech zaměstnanců je kvůli obavě z problematického znovuzískávání pracovní síly v budoucnu u těchto velikostí firem silnější.

Nejvíce propouštěly firmy působící ve zpracovatelském průmyslu. Počty zaměstnanců poklesly u třetiny firem působících v tomto odvětví. Zpracovatelský průmysl ve velké míře vyrábí také spotřební statky, z nichž významnou část spotřebovávají domácnosti. Právě u spotřeby domácností však došlo v důsledku vysoké spotřebitelské inflace poklesu reálných mezd v letošním i loňském roce k výraznému útlumu, který se promítl do výkonnosti řady dílčích segmentů zpracovatelského průmyslu. Na zpracovatelský průmysl také obzvlášť významně dolehly vysoké ceny energií.

Z odvětví rozlišovaných v šetření docházelo k nejmenšímu propouštění a zároveň k největší míře přijímání nových zaměstnanců ve stavebnictví. K poklesu v počtech zaměstnanců v tomto odvětví došlo u 11,3 % firem a k růstu u 16,1 %.

Graf č. 2 Očekávaný počet zaměstnanců ve druhém pololetí roku 2023

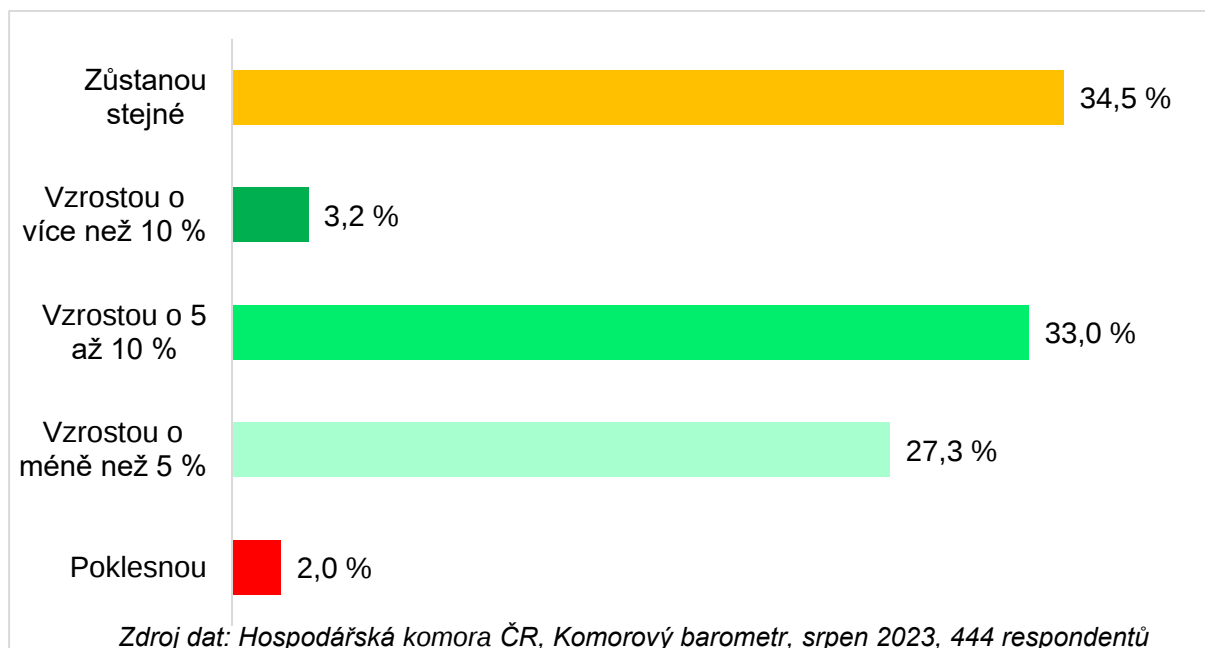
Ve světle dat z našeho šetření nepředpokládáme zásadní změnu v dynamice vývoje na trhu práce ani v druhém pololetí tohoto roku. Firmy ve většině očekávají, že počet jejich zaměstnanců zůstane v druhém pololetí stejný. Propouštět ve druhém pololetí dle vyjádření firem plánuje 15,8 % a 12,4 % naopak očekává, že bude posilňovat své personální kapacity. Pozitivní zprávou je, že ačkoliv nabírat další pracovníky plánuje menší počet firem než v prvním pololetí letošního roku, nedochází k nárůstu počtu firem, které očekávají propouštění, ale naopak k jeho poklesu. Ačkoliv firmy zůstávají opatrné s navyšováním svých personálních kapacit, výsledky naznačují, že firmy v druhém pololetí neočekávají významné zhoršení ekonomického vývoje, které by je donutilo přistoupit k propouštění. Je možné, že procento firem, které by s ohledem na svou ekonomickou situaci mohly v druhém pololetí zvyšovat počty zaměstnanců, je vyšší, ale kvůli objektivnímu nedostatku pracovní síly na českém trhu práce očekávají, že počet jejich zaměstnanců zůstane stejný. Mohou totiž předpokládat, že by nebyly schopny dodatečné pracovníky získat.

V rozdělení firem dle velikostních kategorií lze v budoucích očekáváních pozorovat poměrně výrazné rozdíly. Propouštění v druhém pololetí roku 2023 očekává významná 37,3% část velkých firem. I v této kategorii stejně jako mezi středními firmami však respondenti zároveň častěji – ve srovnání s mikro a malými firmami – očekávají, že počty jejich zaměstnanců vzrostou. Vysvětlit očekávání jednotlivých velikostních kategorií lze opět podle stejných úvah nastíněných již v předchozí části věnované vývoji v letošním prvním pololetí.

V odvětvovém členění plánují propouštět část zaměstnanců nejvíce ve zpracovatelském průmyslu ovlivněném (nejen) nízkou spotřebou domácností (23,7 %

firem z tohoto odvětví). V těsném závěsu za zpracovatelským průmyslem, pokud jde o negativní očekávání ohledně vývoje počtu zaměstnanců, je stavebnictví, v kterém pro druhé pololetí snížení počtu zaměstnanců očekává 22,6 %, což představuje oproti prvnímu pololetí znatelný posun. Vliv na to může mít fakt, že realizace staveb představuje zakázky dlouhodobého charakteru a ekonomické ochlazení se do tohoto segmentu může promítat se zpožděním kvůli dokončování již započatých projektů, a způsobovat tak určitou setrvačnost vývoje. Typická je pro stavebnictví také sezónnost prací, která pravděpodobně očekávání o počtech zaměstnanců rovněž ovlivňuje. Z těchto důvodů se může jednat o jediné v šetření rozlišované odvětví, v kterém pro druhé pololetí došlo k nárůstu v zastoupení firem očekávajících další pokles v počtech zaměstnanců. Nejčastěji chtějí přijímat nové pracovníky v osobních službách (16,7 % firem z tohoto odvětví).

Graf č. 3 Očekávaný vývoj mezd v roce 2024 oproti roku 2023

V souvislosti s problematikou trhu práce jsme se respondentů rovněž dotazovali, jaký vývoj mezd očekávají ve své firmě v roce 2024 ve srovnání s rokem 2023. Mzdy dle výsledku šetření porostou v 63,5 % firem. Nejčastěji firmy plánují zvedat mzdy o 5 až 10 %. Tuto možnost zvolila třetina v šetření zúčastněných firem. Druhou nejčastější variantou zvyšování mezd je růst o méně než 5 %, ke kterému by mělo dojít v 27,3 % firem. Dvouciferným tempem mzdy porostou pouze u nízkých jednotek procent. Významná část firem (34,5 %) rovněž uvedla, že jimi vyplácené mzdy zůstanou v příštím roce stejné. 2 % firem dokonce očekávají pokles mezd.

Mzdy nejčastěji porostou ve velkých firmách, kde růst očekává 90,2 % spadajících do této velikostní kategorie. Relativní zastoupení firem, které budou zvyšovat mzdy, klesá s počtem zaměstnanců. Ze středních firem růst mezd očekává 78,8 % a z malých firem

70,4 %. Mzdy budou nejméně často zvyšovat mikro firmy, mezi kterými tento vývoj pro rok 2024 očekává pouze 34,9 %. Spíše předpokládají, že jimi vyplácené mzdy zůstanou beze změny (61,6 % mikro firem).

V odvětvovém členění nejčastěji růst mezd očekávají ve zpracovatelském průmyslu (74,8 %). To může souviset s očekávaným oživením spotřeby domácností v příštím roce. Růst mezd o více než 10 % předpokládají nejčastěji firmy poskytující služby pro podniky. Takový růst očekává 5,4 % firem působících v tomto odvětví.

Vzhledem k predikované inflaci by v příštím roce měly mzdy růst i v reálném vyjádření. S ohledem na nízkou míru nezaměstnanosti vedoucí k silné vyjednávací pozici zaměstnanců a na propad reálných příjmů kvůli vysoké inflaci, bylo v ekonomických kruzích často zmiňovaným tématem riziko mzdově-inflační spirály v důsledku možného vysokého dvouciferného růstu mezd. Dosavadní makroekonomická data však naznačují, že ke zhmotnění tohoto rizika v letošním roce nedojde. Dle výsledků šetření by k takovému vývoji mezd, který by obnovil růst inflace, nemělo dojít ani v příštím roce.